

**МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**МЕДИЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
Циклова комісія зі спеціальності
Психологія**

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ МАНІПУЛЯЦІЙ

**Галузь знань
Спеціальність
Назва освітньої програми
Рівень вищої освіти**

**05 – Соціальні та поведінкові науки
053 – Психологія
Психологія
фаховий передвищий рівень**

Розробники і викладачі	Контактний тел.	E-mail
Викладач, канд. психологічних наук, доцент Велитченко Леонід Кирилович	+30634037208	mgu_psychology@ukr.net

1.

АНОТАЦІЯ ДО КУРСУ

Програма та тематичний план дисципліни спрямовані на глибоке та ґрунтовне оволодіння студентами знаннями із курсу «Психологія маніпуляцій», а також на процес формування умінь, навичок й норм та їх застосування у суспільному житті.

Метою курсу «Психологія маніпуляцій» є формування базових засад загального наукового розуміння психологічних закономірностей маніпулятивного впливу, поглибленого розуміння механізмів взаємовпливів у взаємодії з іншими людьми, а також способах протистояння впливам, формування початкових навичок і умінь для практичної роботи у галузі психології. Уміння розпізнавати вплив є необхідним для діяльності психолога-практика, як у індивідуальній діяльності, так і в груповій взаємодії. Визначена мета зумовила зміст і структуру навчальної програми, в якій основне місце належить визначенню чинників і закономірностей психологічного впливу на особистість, основних механізмів, функцій впливу; особливостей впливу при міжособистісній взаємодії; визначенню труднощів протистояння впливам й навчанню навичкам ефективного впливу.

Завдання курсу: ознайомлення здобувачів фахової передвищої освіти з напрямками роботи в адаптаційний період входження дітей з особливими освітніми потребами в освітнє середовище та зі специфікою побудови індивідуальної програми супроводу дитини та розробкою індивідуального плану корекційно-розвиваючої роботи з урахуванням виявлених особливостей дитини.

Завдання курсу «Психологія маніпуляцій»:

- сформувати професійний світогляд і наукові уявлення про сутність інклюзивної освіти на основі аналізу провідних концептуально-методологічних підходів до визначення поняття «інклюзивна освіта»;
- сформувати уявлення про загальні тенденції розвитку інклюзивної освіти у світі та в Україні;
- виробити навички командної роботи при навчанні та вихованні дітей з особливими освітніми потребами;
- забезпечити досконале володіння стратегіями взаємодії з батьками дітей з порушеннями психофізичного розвитку;
- виробити усвідомлення необхідності зростання професійної майстерності.

Передумови для вивчення дисципліни. Матеріал, що викладається у навчальній дисципліні «Психологія маніпуляцій» є складовою частиною дисциплін психологічного циклу вибіркового блоку та передбачає підвищення професійної компетентності практичних психологів та сприяє ефективній самореалізації їх, як фахівців.

2. ОЧІКУВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ ПЛАНУЄТЬСЯ СФОРМУВАТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У процесі реалізації програми дисципліни «Психологія маніпуляцій» формуються наступні компетентності із передбачених освітньою програмою:

Інтегральна компетентність

Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає застосування теорій та методів психологічної науки, проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК1. Здатність до врахування суспільно-історичних процесів і закономірностей при здійсненні діяльності.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області основ біології та психофізіології.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та специфіки професійної діяльності психолога.

ЗК9. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів), зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства, демонструвати повагу різноманітності та мультикультурності, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК4. Здатність надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

СК5. Здатність організовувати та здійснювати психологічно ефективну консультативну діяльність з різними категоріями клієнтів.

СК6. Здатність надавати консультативно-корекційну допомогу громадянам, які перебувають у кризових ситуаціях, а також проводити відповідні реабілітаційні та адаптаційні заходи.

Навчальна дисципліна **«Психологія маніпуляцій»** забезпечує досягнення програмних результатів навчання (ПРН), передбачених освітньою програмою:

ПРН1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПРН2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПРН6. Розрізняти вплив біологічних і соціальних факторів на особистість, проводити психологічні дослідження індивідуальних і групових відмінностей серед людей.

ПРН7. Емпатійно взаємодіяти та вступати у комунікацію, логічно формулювати думку, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові особливості.

ПРН14. Надавати психологічну допомогу громадянам, які перебувають у кризових ситуаціях, а також проводити відповідні психокорекційні, реабілітаційні та адаптаційні заходи

Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

знати:

- категоріальний апарат психології впливу;
- структуру, зміст, основні механізми впливів;
- правила й умови ефективності різних методів впливу;
- особистісні чинники впливу (харизма й привабливість);
- особливості їх прояву в різноманітних сферах ділової та міжособистісної взаємодії;
- основні психологічні техніки й технології різних методів впливу;
- загальні принципи та заходи подолання психологічного впливу;

вміти:

- враховувати особливості різних методів впливу в процесі практичної діяльності психолога;
- розрізняти прояви впливів в різних життєвих ситуаціях та уникати їх негативних наслідків у власній практиці;
- усвідомлювати власні маніпулятивні стратегії;
- самостійно обирати та застосовувати ефективні тактики, методи та механізми впливу
- обґрунтовувати використання тих чи інших методів впливу у психотерапевтичних та корекційних заходах з позицій врахування вікових та індивідуальних відмінностей клієнта у практичній діяльності.

3. ОБСЯГ ТА ОЗНАКИ КУРСУ

Загалом		Вид заняття (денне відділення / заочне відділення)			Ознаки курсу		
ЄКТС	годин	Лекційні заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Курс, (рік навчання)	Семестр	Обов'язкова / вибіркова
4	120	26	28	66	3	5	Вибіркова

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	денна форма			
	усього	у тому числі		
		лекц.	практ	сам. роб.
Тема 1. Психологія впливу: загальна характеристика.	10	2	4	4
Тема 2. Фактори і закономірності психологічного впливу на особистість	12	4	4	4
Тема 3. Основні методи здійснення впливів	18	4	4	10
Тема 4. Вплив як маніпуляція	20	4	4	12
Тема 5. Вплив у різних сферах життєдіяльності	20	4	4	12
Тема 6. Теорії захисту від впливів	20	4	4	12
Тема 7. Проблеми захисту від негативного інформаційно-психологічного впливу	20	4	4	12
Усього годин	120	26	28	66
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ - ЗАЛІК				

5. ТЕХНІЧНЕ Й ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ / ОБЛАДНАННЯ

Здобувачі вищої освіти отримують теми та питання курсу, основну і додаткову літературу, рекомендації, завдання та оцінки за їх виконання як традиційним шляхом, так і з використанням університетської платформи он-лайн навчання на базі Moodle. Окрім того, практичні навички у

пошуку та аналізу інформації за курсом, з оформлення індивідуальних завдань, тощо, студенти отримують, користуючись університетськими комп'ютерними класами та бібліотекою.

6. ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна форма
1	<p>Тема 1. Психологія впливу: загальна характеристика</p> <p>Поняття “вплив”, “особистий вплив” і “соціальний вплив”. Поняття психологічного впливу. Понятійний апарат психологічного впливу: психотехніка, технологія, метод, прийом, засоби, алгоритм, стратегія, тактика, мішень впливу. Різні параметри впливу за Кабаченко Т.С: навмисний і ненавмисний; прямий і непрямий; безпосередній и опосередкований; явний і прихований; короткочасний і довгостроковий. Основні механізми впливу (переконування, навіювання, зараження, наслідування).</p>	4
2	<p>Тема 2. Фактори і закономірності психологічного впливу на особистість</p> <p>Значення та функції впливів. Підходи до впливу: психосоціальний підхід, владний підхід, стратегії впливу за Г.А.Ковальовим (імперативна, маніпулятивна, розвивальна). Суб'єкт-суб'єктно і суб'єкт-об'єктно орієнтований вплив; підкорення, ідентифікація і інтерналізація. Універсальна модель прихованого впливу (збір інформації про адресата, виявлення мішеней впливу і приманок, атракція, спонукання адресата до дії, виграш ініціатора впливу).</p>	4
3	<p>Тема 3. Основні методи здійснення впливів</p> <p>Ефективність впливів. Класифікація методів впливу: вплив на суб'єктивні моделі дійсності, вплив на джерела активності, вплив на фактори-регулятори прояву активності, вплив на фонові стани. Модель прихованого впливу та її реалізація (трансактний аналіз, нейролінгвістичне програмування (НЛП), методи переконання). Соціальні автоматизми за Р.Чальдині (принцип “взаємного обміну”, принцип “зобов'язання й послідовності”, принцип “соціального доказу”, принцип “прихильності”, принцип “авторитета”, принцип “дефіциту”). Види переконання: аргументація тезис, аргумент, види аргументації (одностороння, двостороння, пряма, непряма), техніки аргументації (“метод позитивних відповідей Сократа”, “метод двосторонньої аргументації”). Види навіювання (пряме, опосередковане, навмисне, ненавмисне, самонавіювання, гіпнотичне). Види зараження (довільне, мимовільне). Види наслідування (конгруенція, інтерпорація, узгодження, супровід, референтність, логічне - нелогічне, внутрішнє - зовнішнє, всередині одного соціального прошарку - всередині кількох, наслідування-мода - наслідування-звичай, довільне - мимовільне).</p>	4

4	<p>Тема 4. Вплив як маніпуляція</p> <p>Явище соціально-психологічної маніпуляції. Критерії, ознаки такої маніпуляції. Причини, передумови, корені маніпуляції. Мішені маніпуляторів свідомості знакові системи, почуття, мислення, відчуття, сприймання, пам'ять. Види маніпулятивного впливу: за Е. Шостромом (активний, пасивний, змагальний, байдужий, “диктатор”, “слинтяй”, “калькулятор”, “прилипала”, “задирака”, “хороший хлопець”, “суддя”, “захисник”), за Сидоренко О.В. (гедоністична, прагматична, зустрічна), за Доценком Є.Л. (“перцептивні маріонетки”, “конвенціональні роботи”, “живі знаряддя”, “скерований розумовисновок”, “експлуатація особи адресата”, “духовне використання”). Складові маніпуляції. Маніпулятивна технологія. Механізми маніпулятивного впливу. Деструктивність маніпулятивного впливу.</p>	4
5	<p>Тема 5. Вплив у різних сферах життєдіяльності</p> <p>Багатогранність соціальних й індивідуальних реальностей людей: переваги та недоліки. Залежність людини від впливів соціуму й інших індивідів, уразливість для негативних впливів та ілюзій. Вплив групи на особистість: конформізм, фасилітація, соціальні лінощі, групова поляризація, групування мислення, вплив меншості. Масові впливи у великих групах: деіндивідуалізація, масова комунікація. Управління й маніпуляція в юрбі. Чутки. Вожаки юрби та їх способи переконання. Феномен деструктивних культів й контролю свідомості. Пояснення контролю свідомості: екзотичні й буденні психологічні маніпуляції. Основні моделі контролю свідомості (реформування мислення). Методи вербовки та контролю свідомості в деструктивних культурах. Групове мислення як механізм впливу на особистість в деструктивному культі. Психологічні механізми впливу на особистість в культі. Вплив деструктивних релігійних сект на психічне здоров'я й особистість людини. Впливи в торгівлі, рекламі та політиці. Інформаційні впливи й засоби масової комунікації. Пропаганда й дискусійне переконання: різниця принципів й механізмів. Впливи в процесах виховання та освіти.</p>	4

6	<p>Тема 6. Теорії захисту від впливів Психологічні особливості протистояння впливам. Залежності: попередження та подолання. Універсальний алгоритм захисту. Активний і пасивний захист. Специфічні та неспецифічні захисти від маніпуляцій. Система методів психологічної протидії психологічним впливам. Контрманіпуляція (“метод перелицювання аргументів партнера”, “метод розгортання аргументації”, “метод розподілу аргументів”). Способи виявлення обману чи спроби впливу. Цивілізоване протистояння впливу за О.В.Сидоренко, методи цивілізованого протистояння впливові (моніторинг емоцій, психологічне самбо, інформаційний діалог, конструктивна критика, цивілізована конфронтація, енергетична мобілізація, творчість, ухилення, відмова), техніки психологічного самбо (“нескінченного удостеменення”, “зовнішнього погодження” або “наведення туману”, “зламані платівки”, “англійського професора”), техніки інформаційного діалогу (питання на прояснення суті справи, питання на прояснення цілей маніпулятора, відповіді й повідомлення, пропозиції по суті справи, пропозиції обмеження сфери обговорення, відмова чи відстрочка відповіді), техніки конструктивної критики (висловлювання сумніву в доцільності, цитування минулого випадку, посилення на три причини).</p>	4
7	<p>Тема 7. Проблеми захисту від негативного інформаційно-психологічного впливу Інформаційно-психологічна безпека особи: стан та можливості психологічного захисту. Проблеми соціально-психологічної екології и безпеки. Етичні та юридичні аспекти впливу й переконання. Необхідність цілеспрямованого формування культури впливу и сприйняття впливів. Можливості, межі й перспективи цілеспрямованого (усвідомленого) впливу и переконання</p>	4
Всього		28

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота здобувачів вищої освіти щодо вивчення дисципліни «Психологія маніпуляцій» передбачає:

1. Знайомство з науковою та навчальною літературою відповідно зазначених у програмі тем.
2. Опрацювання лекційного матеріалу.
3. Підготовка до практичних занять.
4. Консультації з викладачем протягом семестру.
5. Самостійне опрацювання окремих питань навчальної дисципліни.
6. Підготовка та виконання індивідуальних завдань у вигляді есе, рефератів тощо.
7. Підготовка до підсумкового контролю.

ТЕМАТИКА ТА ПИТАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
-------	------------	-----------------

		денна форма
1	<p>Тема 1. Психологія впливу: загальна характеристика</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття “вплив”, “особистий вплив” і “соціальний вплив”. 2. Поняття психологічного впливу. 3. Понятійний апарат психологічного впливу: психотехніка, технологія, метод, прийом, засоби, алгоритм, стратегія, тактика, мішень впливу. 4. Параметри впливу за Кабаченко Т.С.: навмисний і ненавмисний; прямий і непрямий; безпосередній и опосередкований; явний і прихований; короткочасний і довгостроковий. 5. Основні механізми впливу (переконання, навіювання, зараження, наслідування). 	10
2	<p>Тема 2. Фактори і закономірності психологічного впливу на особистість</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Значення та функції впливів. 2. Підходи до впливу: психосоціальний підхід, владний підхід, стратегії впливу за Г.А.Ковальовим (імперативна, маніпулятивна, розвивальна). 3. Суб’єкт-суб’єктно і суб’єкт-об’єктно орієнтований вплив; підкорення, ідентифікація і інтерналізація. 4. Універсальна модель прихованого впливу (збір інформації про адресата, виявлення мішеней впливу і приманок, атракція, спонукання адресата до дії, виграш ініціатора впливу). 	10
3	<p>Тема 3. Основні методи здійснення впливів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ефективність впливів. Класифікація методів впливу. 2. Модель прихованого впливу та її реалізація (трансактний аналіз, нейролінгвістичне програмування (НЛП), методи переконання). 3. Соціальні автоматизми за Р.Чальдині (принцип “взаємного обміну”, принцип “зобов’язання й послідовності”, принцип “соціального доказу”, принцип “прихильності”, принцип “авторитета”, принцип “дефіциту”). 4. Види переконання: аргументація тезис, аргумент, види аргументації (одностороння, двостороння, пряма, непряма), техніки аргументації (“метод позитивних відповідей Сократа”, “метод двосторонньої аргументації”). 5. Види навіювання (пряме, опосередковане, навмисне, ненавмисне, самонавіювання, гіпнотичне). 6. Види зараження (довільне, мимовільне). 7. Види наслідування (конгруенція, інтерпорація, узгодження, супровід, референтність, логічне – нелогічне, внутрішнє – зовнішнє, всередині одного соціального прошарку – всередині кількох, наслідування-мода – наслідування-звичай, довільне – мимовільне). 	20

4	<p>Тема 4. Вплив як маніпуляція</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття маніпуляції. Критерії, ознаки маніпуляції. 2. Причини, передумови, корені маніпуляції. Мішені маніпуляторів свідомості знакові системи, почуття, мислення, відчуття, сприймання, пам'ять. 3. Види маніпулятивного впливу: за Е. Шостромом (активний, пасивний, змагальний, байдужий, “диктатор”, “слинтяй”, “калькулятор”, “прилипала”, “задирака”, “хороший хлопець”, “суддя”, “захисник”), за Сидоренко О.В. (гедоністична, прагматична, зустрічна), за Доценком Є.Л. (“перцептивні маріонетки”, “конвенціональні роботи”, “живі знаряддя”, “скерований умовивід”, “експлуатація особистості адресата”, “духовне помикання”). 4. Складові маніпуляції. Маніпулятивна технологія. 5. Механізми маніпулятивного впливу. Деструктивність маніпулятивного впливу. 	20
5	<p>Тема 5. Вплив у різних сферах життєдіяльності</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Багатогранність соціальних й індивідуальних реальностей людей: переваги та недоліки. 2. Залежність людини від впливів соціуму й інших індивідів, уразливість для негативних впливів та ілюзій. 3. Вплив групи на особистість: конформізм, фасилітація, соціальні лінощі, групова поляризація, групування мислення, вплив меншості. 4. Масові впливи у великих групах: аніпуляцій лізація, масова комунікація. 5. Управління й маніпуляція в юрбі. Чутки. Вожаки юрби та їх способи переконування. 6. Феномен деструктивних культів й контролю свідомості. 7. Пояснення контролю свідомості: екзотичні й буденні психологічні маніпуляції. Основні моделі контролю свідомості (реформування мислення). 8. Методи вербовки та контролю свідомості в деструктивних культурах. 9. Групове мислення як механізм впливу на особистість в деструктивному культі. 10. Психологічні механізми впливу на особистість в культі. 11. Вплив деструктивних релігійних сект на психічне здоров'я й особистість людини. 12. Впливи в торгівлі, рекламі та політиці. 13. Інформаційні впливи й засоби масової комунікації. 14. Пропаганда й дискусійне переконання: різниця принципів й механізмів. Впливи в процесах виховання та освіти. 	20

6	<p>Тема 6. Теорії захисту від впливів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Психологічні особливості протистояння впливам. 2. Залежності: попередження та подолання. 3. Універсальний алгоритм захисту. Активний і пасивний захист. 4. Специфічні та неспецифічні захисти від маніпуляцій. 5. Система методів психологічної протидії психологічним впливам. 6. Контрманіпуляція (“метод перелицювання аргументів партнера”, “метод розгортання аргументації”, “метод розподілу аргументів”). 7. Способи виявлення обману чи спроби впливу. 8. Цивілізоване протистояння впливу за О.В.Сидоренко. 9. Методи цивілізованого протистояння впливові <ul style="list-style-type: none"> - моніторинг емоцій, психологічне самбо, інформаційний діалог, конструктивна критика, цивілізована конфронтація, енергетична мобілізація, творчість, ухилення, відмова), техніки психологічного самбо (“безкінечного уточнення”, “зовнішнього погодження” або “наведення туману”, “зламаної платівки”, “англійського професора”), техніки інформаційного діалогу (питання на прояснення суті справи, питання на прояснення цілей маніпулятора, відповіді й повідомлення, пропозиції по суті справи, пропозиції обмеження сфери обговорення, відмова чи відстрочка відповіді), техніки конструктивної критики (висловлювання сумніву в доцільності, цитування минулого випадку, посилення на три причини) 	20
7	<p>Тема 7. Проблеми захисту від негативного інформаційно-психологічного впливу</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Інформаційно-психологічна безпека особистості: стан та можливості психологічного захисту. 2. Проблеми соціально-психологічної екології і безпеки. 3. Етичні та юридичні аспекти впливу й переконання. 4. Необхідність цілеспрямованого формування культури впливу і сприйняття впливів. 5. Можливості, межі й перспективи цілеспрямованого (усвідомленого) впливу і переконання 	20
Всього		120

8. ВИДИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Робоча програма навчальної дисципліни передбачає наступні види та методи контролю:

Види контролю	Складові оцінювання
<p>поточний контроль, який здійснюється у ході: проведення практичних занять, виконання індивідуального завдання; проведення консультацій та відпрацювань.</p>	50%

підсумковий контроль, який здійснюється у ході проведення заліку.	50%
---	-----

Методи діагностики знань (контролю)	фронтальне опитування; наукова доповідь, реферати, усне повідомлення, індивідуальне опитування; тестовий контроль знань, робота у групах; ділова гра, розв'язання ситуаційних завдань, кейсів, практичних завдань, залік
--	--

Питання до заліку

1. Охарактеризуйте поняття «вплив», «особистий вплив», «психологічний вплив», «соціальний вплив».
2. Проаналізуйте понятійний апарат психологічного впливу: психотехніка, технологія, метод, прийом, засоби, алгоритм, стратегія, тактика, мішень впливу.
3. Опишіть різні параметри впливу за Кабаченко Т.С.
4. Що означають навмисний і ненавмисний; прямий і непрямий; безпосередній і опосередкований; явний і прихований; короткочасний і довгостроковий впливи.
5. Дайте характеристику основних механізмів впливу (переконання, навіювання, зараження, наслідування).
6. Наведіть приклади різних методів переконання.
7. Охарактеризуйте навіювання як метод психологічного впливу та його види.
8. В чому полягають значення та функції впливів.
9. Підходи до впливу: психосоціальний підхід, владний підхід.
10. Стратегії впливу за Г.А.Ковальовим (імперативна, маніпулятивна, розвивальна).
11. Суб'єкт-суб'єктно і суб'єкт-об'єктно орієнтований вплив; підкорення, ідентифікація і інтерналізація.
12. Універсальна модель прихованого впливу (збір інформації про адресата, виявлення мішеней впливу і приманок, атракція, спонукання адресата до дії, виграш ініціатора впливу).
13. Охарактеризуйте ефективність впливів.
14. Класифікація методів впливу: вплив на суб'єктивні моделі дійсності, вплив на джерела активності, вплив на фактори-регулятори прояву активності, вплив на фонові стани.
15. Модель прихованого впливу та її реалізація в контексті трансактного аналізу.
16. Модель прихованого впливу та її реалізація в контексті нейролінгвістичного програмування (НЛП).
17. Соціальні автоматизми за Р.Чальдині (принцип “взаємного обміну”, принцип “зобов'язання й послідовності”, принцип “соціального доказу”, принцип “прихильності”, принцип “авторитета”, принцип “дефіциту”).
18. Види переконання: аргументація тезис, аргумент, види аргументації (одностороння, двостороння, пряма, непряма), техніки аргументації (“метод позитивних відповідей Сократа”, “метод двосторонньої аргументації”).
19. Види аргументації (одностороння, двостороння, пряма, непряма).

20. Техніки аргументації (“метод позитивних відповідей Сократа”, “метод двосторонньої аргументації”).
21. Види навіювання (пряме, опосередковане, навмисне, ненавмисне, самонавіювання, гіпнотичне).
22. Види зараження (довільне, мимовільне).
23. Види наслідування (конгруенція, інтерпорація, узгодження, супровід, референтність, логічне - нелогічне, внутрішнє - зовнішнє, всередині одного соціального прошарку – всередині кількох, наслідування-мода - наслідування-звичай, довільне - мимовільне).
24. Поняття, критерії та ознаки маніпуляції.
25. Причини, передумови, корені маніпуляції.
26. Мішені маніпуляторів свідомості знакові системи, почуття, мислення, відчуття, сприймання, пам'ять.
27. Види маніпулятивного впливу: за Е. Шостромом (активний, пасивний, змагальний, байдужий, “диктатор”, “слинтяй”, “калькулятор”, “липучка”, “задирака”, “гарний хлопець”, “суддя”, “захисник”).
28. Види маніпулятивного впливу за Сидоренко О.В. (гедоністична, прагматична, зустрічна).
29. Види маніпулятивного впливу за Доценком Є.Л. (“перцептивні маріонетки”, “конвенціональні роботи”, “живі знаряддя”, “скерований розумовисновок”, “експлуатація особистості адресата”, “духовне використання”).
30. Охарактеризуйте складові маніпуляції.
31. Маніпулятивна технологія та механізми маніпулятивного впливу.
32. Деструктивність маніпулятивного впливу.
33. Багатогранність соціальних й індивідуальних реальностей людей: переваги та недоліки.
34. Залежність людини від впливів соціуму й інших індивідів, уразливість для негативних впливів та ілюзій.
35. Вплив групи на особистість: конформізм, фасилітація, соціальні лінощі, групова поляризація, групування мислення, вплив меншості.
36. Масові впливи у великих групах: деіндивідуалізація, масова комунікація.
37. Управління й маніпуляція в юрбі.
38. Слухи як механізм впливу на особистість.
39. Вожаки юрби та їх способи переконування.
40. Феномен деструктивних культів й контролю свідомості.
41. Психологічні особливості протистояння впливам.
42. Залежності: попередження та подолання.
43. Універсальний алгоритм захисту.
44. Активний і пасивний захист.
45. Специфічні та неспецифічні захисти від маніпуляцій.
46. Система методів психологічної протидії впливам.
47. Контрманіпуляція (“метод перелицювання аргументів партнера”, “метод розгортання аргументації”, “метод розподілу аргументів”).
48. Способи виявлення обману чи спроби впливу.
49. Цивілізоване протистояння впливу за О.В.Сидоренко.
50. Методи цивілізованого протистояння впливові (моніторинг емоцій, психологічне самбо, інформаційний діалог, конструктивна критика,

цивілізована конфронтація, енергетична мобілізація, творчість, ухилення, відмова).

51. Техніки психологічного самбо (“нескінченного удостеменення”, “зовнішнього погодження” або “наведення туману”, “зламаної платівки”, “англійського професора”).

52. Техніки інформаційного діалогу (питання на прояснення суті справи, питання на прояснення цілей маніпулятора, відповіді й повідомлення, пропозиції по суті справи, пропозиції обмеження сфери обговорення, відмова чи відстрочка відповіді).

53. Техніки конструктивної критики (висловлювання сумніву в доцільності, цитування минулого випадку, посилення на три причини).

54. Інформаційно-психологічна безпека особистості: характеристика безпеки.

55. Стан та можливості психологічного захисту.

56. Проблеми соціально-психологічної екології и безпеки.

57. Етичні та юридичні аспекти впливу й переконування.

58. Необхідність цілеспрямованого формування культури психологічного впливу.

59. Особливості сприймання впливів.

60. Можливості, межі й перспективи цілеспрямованого (усвідомленого) впливу та переконування.

9. ОЦІНЮВАННЯ ПОТОЧНОЇ, САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОГО ПЕРЕДВИЩОГО РІВНЯ ОСВІТИ З ПІДСУМКОВИМ КОНТРОЛЕМ У ФОРМІ ЕКЗАМЕНУ/ ЗАЛІКУ

Денна форма навчання			
<i>Поточний контроль</i>			
Види роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
Систематичність і активність роботи на семінарських (практичних) заняттях			
1.1. Підготовка до практичних занять	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час практичних занять	25
Виконання завдань для самостійного опрацювання			
1.2. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виносяться на самостійне вивчення	-//-	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР, перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10

Виконання індивідуальних завдань (науково-дослідна робота студента)			
1.3. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до розкладу занять і графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе)	10
1.4. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	-//-	Обговорення результатів проведеної роботи під час аудиторних занять або ІКР, наукових конференцій та круглих столів.	5
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль екзамен / залік			50
Всього балів			100

Заочна форма навчання			
Поточний контроль			
Види самостійної роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
Систематичність і активність роботи під час аудиторних занять			
1.1. Підготовка до аудиторних занять	Відповідно до розкладу	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час аудиторних занять	15
За виконання контрольних робіт (завдань)			
1.2. Підготовка контрольних робіт	-//-	Перевірка контрольних робіт (завдань)	15
Виконання завдань для самостійного опрацювання			

1.3. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виноситься на самостійне вивчення	-//-	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР, перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10
Виконання індивідуальних завдань (науково-дослідна робота студента)			
2.1. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе) під час ІКР	5
2.3. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	-//-	Обговорення результатів проведеної роботи під час ІКР, наукових конференцій та круглих столів.	5
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль залік			50
Всього балів підсумкової оцінки			100

10. КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ (заліку)

Рівень знань оцінюється:

- **«відмінно» / «зараховано» А - від 90 до 100 балів.** Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- **«добре» / «зараховано» В - від 82 до 89 балів.** Студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- **«добре» / «зараховано» С - від 74 до 81 балів.** Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, реферату та активність у

науково-дослідній роботі;

- **«задовільно» / «зараховано» D - від 64 до 73 балів.** Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, рефератів (есе);

- **«задовільно» / «зараховано» E - від 60 до 63 балів.** Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необгрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки, має неповний конспект з завданнями до самостійної роботи.

- **«незадовільно з можливістю повторного складання» / «не зараховано» FX – від 35 до 59 балів.** Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

- **«незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни» / «не зараховано» F – від 0 до 34 балів.** Студент не володіє навчальним матеріалом.

ТАБЛИЦЯ ВІДПОВІДНОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗА РІЗНИМИ ШКАЛАМИ

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100 (10-12)	A	Відмінно	зараховано
82-89 (8-9)	B	Добре	
74-81(6-7)	C		
64-73 (5)	D	Задовільно	
60-63 (4)	E		не зараховано
35-59 (3)	Fx	незадовільно	
1-34 (2)	F		

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

2. Бойко О.Д. Анатомія політичного маніпулювання / О.Д.Бойко. – Ніжин, 2007. – 223 с.
3. Бойко О.Д. Політичне маніпулювання / О.Д.Бойко. – К., 2010. – 432 с.
4. Інформаційна безпека (соціально-правові аспекти) : підруч. / [В.В.Остроухов, В.М.Петрик, М.М.Присяжнюк та ін.] ; за заг. ред. Є.Д.Скулиша. – К. : КНТ, 2010. – 776 с.
5. Москаленко В.В. М 82 Психологія соціального впливу. Навч. пос. – К.: Центр учбової літера тури, 2007. – 448 с.
6. Сугестивні технології маніпулятивного впливу : навч. посіб. / [В.М.Петрик, М.М.Присяжнюк, Л.Ф.Компанцева та ін.] ; за заг. ред. Є.Д.Скулиша. – К., 2010.
7. Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю, ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних операцій: Навч.посіб. / В.М.Петрик, О.А. Штоквиш, В.І. Полевий, та ін. - К.: Росава, 2006. -208 с

Допоміжна:

1. Волченко Л. П. Соціально-психологічні впливи та процес соціалізації особистості [Електронний ресурс]. Теоретичні і прикладні проблеми психології. - 2018. - № 2. - С. 67-77. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipp_2018_2_10_2.
2. Завацький В.Ю. Вплив стратегій соціальної поведінки особистості на її здатність до антиципації. Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 4. Том 1. 2017. С. 143-147

3. Різун В.В. Теорія масової комунікації [Електроний ресурс] / В.В. Різун // Електронна бібліотека Інституту журналістики. — Режим доступу до б-ки : <http://www.journ.univ.kiev.ua/>
4. Скригун Н. П. Нейромаркетинг як засіб психологічного впливу на споживача Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2018. - Вип. 30. - С. 67- 70.
5. Татенко В.О. Соціально-психологічні механізми впливу людини на людину / В.О. Татенко // Соціальна психологія. 2003. № 1. -С. 60-72.
6. Фурман О. Є. Взаємоспричинення парадигм, стратегій, класів і методів соціально-психологічного впливу. Психологія і суспільство. - 2019. № 2. С. 44-65

Інформаційні ресурси

1. Законодавство України – <https://rada.gov.ua/news/zak>
2. Наукова періодика України – <http://nbuv.gov.ua/taxonomy/term/334> –.
3. Електронні підручники онлайн «Педагогіка і психологія» – <http://chitalka.info/psy.html>.
4. Вісник психології і соціальної педагогіки – <http://psych.kiev.ua/nma-referats/flarefers/lang-1/referat-109/referatpart-4/index.html> –.
5. Пошукова система Google. — <http://www.google.com>.
6. Національна парламентська бібліотека України – nplu.kiev.ua
7. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського – nbuv.gov.ua
8. Державна науково-медична бібліотека України – ukrlibworld.kiev.ua/med4.gntb.n-t.org
9. Публічна бібліотека імені Лесі Українки (Київ) – lucl.lucl.kiev.ua. ukrbook.net
10. Українська електронна бібліотека – lib.com.ua -